Pârvu Boerescu

CODEX COMANICUS: CORESPONDENȚE LEXICALE ROMÂNO-CUMANE

În anul 2000, regretatul profesor Vladimir Drimba a publicat, în limba franceză, o nouă ediție diplomatică, însoțită de facsimile, a manuscrisului cunoscut sub numele de *Codex Comanicus*[1], cel mai important izvor de cunoaştere a limbii poporului turcic migrator care a dominat politic un vast teritoriu ce se întindea din stepele de la nordul Mării Negre până la Dunărea de Jos şi Carpații Meridionali, în perioada dintre cea de a doua jumătate a secolului al XI-lea şi anii imediat premergători invaziei mongolo-tătare din 1241.

Marele avantaj imediat pe care îl prezintă această ediție, în raport cu cea din 1880, a contelui Géza Kuun[2], parțial depăşită din punct de vedere ştiințific, este acela că textul *Codexului* se află la îndemâna cercetătorilor români, în cele mai bune condiții posibile, constituind un instrument de lucru indispensabil pentru corecta apreciere a influenței cumane asupra limbii române. Absența glosarelor şi a indicilor de cuvinte din ediția lui Vladimir Drimba este suplinită de posibilitatea consultării utilului dicționar al limbii cumane, redactat de orientalistul danez K. Grønbech[3], ca indice de cuvinte al întregului *Codex*, conținând transcrierea modernă, variantele grafice din manuscris şi traducerea fiecărui cuvânt cuman în parte, uneori împreună cu contextul său.

Dezavantajul de ordin practic, oarecum inevitabil, al numerotării diferite, de la o ediție la alta şi în surse diferite, a trimiterilor la paginile manuscrisului original, poate să fie înlăturat în mare măsură prin identificarea şi înregistrarea tuturor cuvintelor din *Codex Comanicus* care, după câte ştim, ar putea prezenta un cât de mic interes pentru istoria lexicului românesc.

[1] Vladimir Drimba, *Codex Comanicus*, Édition diplomatique avec fac-similés, Bucarest, Editura Enciclopedică, 2000. În continuare, cu sigla: CCD.

[2] *Codex Cumanicus Bibliothecae ad Divi Marci Venetiarum*. Primum ex integro edidit prolegomenis notis et compluribus glossariis instruxit Comes Géza Kuun, Budapestini Editio Scient. Academiae Hung., 1880 (vol II: *Additamentum ad Codicem Cumanicum*. Budae, 1883). În continuare, cu sigla: CCK.

În anul 1981, la Budapesta, a apărut o reeditare anastatică a CCK, însoțită de „*Prolegomena to the Codex Cumanicus* by Louis Ligeti".

[3] K. Grønbech, *Komanisches Wörterbuch*. *Türkischer Wortindex zu Codex Cumanicus*, Kopenhagen, Einar Munsgaard, 1942. (B.A.R., cota II 253 478.) În continuare, cu sigla KW.

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

În acest scop, înfăţişez mai jos un tablou al corespondenţelor şi coincidenţelor care pot fi stabilite între cuvintele limbii române, selectate de mine[4], şi cuvintele limbii cumane, a căror existenţă este atestată în *Codex Comanicus*.

Alături de cuvintele limbii comune, ataşez o listă cu nume geografice, probabil cea mai incompletă, din cauza dificultăţilor de identificare, cuprinzând unele toponime –hidronime, oronime, oiconime etc., care au mai primit o explicaţie turcică, inclusiv cumană, la care am adăugat, cu titlu de ipoteză, câteva interpretări proprii, marcate de altfel, pretutindeni, prin sigla P.B. Cea de a doua listă, a numelor de persoane, a fost excerptată în cea mai mare parte din *Dicţionarul onomastic românesc* de N. A. Constantinescu (DO), pe baza analogiei cu termenii cumani atestaţi în *Codex Comanicus*, incluzând cu precădere numele unor personaje istorice, suficient de vechi pentru ca originea turcă osmanlie a acestora să fie întrucâtva mai puţin probabilă. Am ţinut seama şi de considerentele expuse de Emil Suciu, în lista cu antroponime de origine cumană, din volumul *Cuvinte româneşti de origine turcă*, pag. 204–206.

Cuvintele-titlu româneşti scrise cu litere de rând, drepte şi neîngroşate, de cele mai multe ori nu au o etimologie turcică directă, fiind în multe cazuri nişte simple coincidenţe lexicale româno-cumane. Cuvintele româneşti scrise cu litere drepte îngroşate au o certă origine turcică, dar nu pot proveni din cumană, fie din cauza fonetismului divergent, fie din alte motive, de ordin semantic sau istoric etc. Literele italice îngroşate sunt indiciul unei echivalenţe fonetice depline între etimoanele turce osmanlii ale cuvintelor româneşti şi cuvintele cumane corespunzătoare, iar sublinierile semnalează ipoteticele împrumuturi româneşti din limba cumană. Numărul crescător al semnelor de întrebare semnifică gradul de improbabilitate al unui împrumut direct sau exclusiv din cumană, apreciere care nu exclude automat eventualitatea stabilirii unor etimologii multiple, în care componenta cumană să poată fi totuşi luată în considerare.

Cuvintele cumane sunt redate cu ortografia lui K. Grønbech (KW), în paranteze drepte fiind reprodusă uneori forma grafică din manuscris şi/sau traducerea acestor cuvinte, atunci când este necesar. Abrevierile din parantezele rotunde reprezintă, după Grønbech, KW, limba din care provine cuvântul cuman: ar. – arabă, gr. – greacă, ital. – italiană, m. – mongolă, p. – persană, rus. – rusă; calea de intrare în limbă: merc. – prin comerţ, chr. – prin misionarii creştini, ori precizări gramaticale: 3. Pers. – forma posesivă, persoana a 3-a[5], a substantivului, aşa cum apare acesta în textul CC. Urmează numărul filei din manuscris, cf. CCD, r – *recto* sau v – *verso* şi numărul rândului, cifrele din parantezele rotunde fiind

[4] În selectarea cuvintelor româneşti cărora li se poate atribui un termen corespondent cuman mi-au fost de un mare folos, de multe ori, simplele sublinieri făcute cu creion albastru şi roşu de către doi cercetători anteriori, din păcate anonimi, în glosarul cuman-latin din *Codex Cumanicus*, ediţia Kuun, pe exemplarul care se află la Biblioteca Academiei Române din Bucureşti. Ambii erau buni cunoscători ai limbii turce şi ai lexicului românesc regional, de origine orientală.

[5] Cf. Vladimir Drimba, *Cercetări etimologice*, 2001, p. 277.

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

paginile ediţiei Vl. Drimba (D), respectiv G. Kuun (K). Sigla KW şi numărul alăturat arată pagina la care se găseşte cuvântul cuman în *Komanisches Wörterbuch* de K. Grønbech. După echivalentul turc (osmanliu) al termenului cuman, redat în forma sa actuală, aşa cum apare în *Dicţionarul turc-român* de A. Baubec şi M. Grecu (1979), siglele Ş I, II sau III[6] fac trimitere la numărul volumului şi la pagina din lucrarea *Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române*, de Lazăr Şăineanu (1900), unde sunt discutate aproape toate etimoanele citate. La sfârşit, în paranteze drepte, este dată etimologia curent acceptată a cuvântului românesc, în cazul în care aceasta este diferită de cuvântul turc citat anterior, la care adaug uneori succinte observaţii sau suplimente bibliografice.

a**bitir** – *bitir-* [„perficere”] „vollenden” „a duce până la capăt, a desăvârşi”, *bitirmek* „Vollendung, Vollbringung, Erfüllung”, 22r/19-21 (D 63, K 91), KW 61 (v. *infra*: a *bitirdisi*), cf. tc. *bitirmek* Ş II 6 [~ < tc. *beter* „mai rău” (Iogu, GS, V, p. 181, DEXI); vezi, pentru evoluţia semantică, şi adv. alb. *beter* (< tc.) „mult, foarte, din cale afară de, extraordinar de...” (obs. mea, P.B.); ~ cf. tc. *beter* (DEX)]

accea (înv. „monedă”) – *aqča* [„pecunia”] 40v/10 (D 88, K 91), KW 39, tc. *akça* Ş I 17, 289, II 1;

alaci ??? (despre vite: „bălţate”) – *alača* [„gestrift”] „bălţat, dungat” 57v/25 (D 112, K 137), KW 34, tăt. *alača*, cf. tc. *alaca* Ş II 14 [~ < tăt. *alača* (Şăineanu IO, II, 14); ~ < tc. *alaça* (!) MDA; v. şi *alagea* (înv.) „stofă vărgată” < tc. *alaca*];

almas (înv., reg.: „diamant”) – *jalmas* (p. ar. gr.) [*yalmas*] 47r/15 (D 97, K 109), KW 111, tc. *elmas* Ş III 6 [v. şi *olmaz* („diamant colorat”), cf. ucr., rus. *almaz* DEX; ~ < ucr., rus. *алмаз*, bg. *олмаз* DEXI];

altângic (bot., reg.: „condurul-doamnei”) – cf. *altun* „aur”, *altunçi* [„faber”] „aurar” 42v/10, 11 (D 90, K 96), KW 36, tc. *altıncık* Ş II 18 [< tc. *altynyk* (sic!) MDA, DEXI];

amanet – *amanat* (ar.) [„recom*[m]*endatio”] 24r/15 (D 66, K 51), KW 36, tc. *emanet*, *amanet* Ş II 19 [~ < tc. *emanet*, ngr. *amanáti* DEX; tc. *amanet* MDA; tc. *amanet*, ngr. *amanáti* DEXI];

arcá (înv.: „sprijin, protecţie”) – *arqa* [„spalla”] „spate (în special partea de sus a acestuia)” 48r/4 (D 98, K 111), KW 40, tc. *arka* Ş III 7;

arpacaş / **arpa**gic – cf. *arpa* „orz” 55v/3 (D 109, K 130), KW 40, tc. *arpa* (Ş II 26 *arpagic*) [– *arpacaş* < magh. *árpakása* ;
– *arpagic* < tc. *arpacık* DEX; ~ < tc. *arpacek* [!], bg. *арпагик* [!] MDA; ~ < tc. *arpacek* [!], bg. *арпаджик* DEXI)];

arşin (veche unitate de măsură) – *aršun* „cot” 43r/22 (D 91, K 98), KW 40, tc. *arış* „cot” [~ < rus. *аршин* DEXI];

[6] I = vol. I (*Introducerea*) – paginile numerotate cu cifre romane sunt date cu cifre arabe, II = vol. II_1 (*Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*), III = vol. II_2 (*Vocabularul*. 2. *Vorbe istorice*, *împrumuturi literare*, *Indice general*). Această notaţie a fost utilizată anterior de Al. Ciorănescu (DER).

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

arzuliu (înv.: „înfocat") – *arzula-* „a dori, a râvni" 70v/15 (D 133, K 195), KW 42, tc. *arzülü* [~ < tc. *arzülü*, cf. *arde* DEXI];

aslam (înv.: „camătă") – *astylan* [„usura"] 38r/12 (D 84, K 85), KW 43, Ş I 18, 259, 260 [~ < rus. *oslam* MDA; (sau de-a dreptul din vreun dialect tătăresc – DA); ~ < v.rus. *oslamŭ* d. tc. geagatai *aslam*, identic cu. cum. *astelan, astlan* Scriban, DLR; ~ < tăt. *aslam* Ciorănescu, DER, 470];

baftă – *baχt* (p.) [„prosperitas"] „noroc" 71v/11 (D 134, K 200), 76r/19 (D 139, K 204), KW 48, tc. *baht* [~ < tc. *baht* MDA; ~ < ţig. *baht*, cf. tc. *baht* DEXI; ~ < ţig. *baht* (Graur, *Mots tsig*., p. 124; DEX, Drimba, CE, p. 193; Suciu, CRT, p. 242)];

bairam – qurban *bajram* aj (ar.) [*bara*m] 36v/20 (D 83, 196, K 81), KW 203, tc. *bayram* Ş I 25, 168, III, 9 (Drimba, CE, p. 114);

balâc (calcan-~) – *baluq* „peşte" 22r/12 (D 63, K 46), 46r/29 (D 96, K 107), KW 49, tc. *balık* Ş I 235, II 395;

balcic (reg.: „loc nămolos") – *balçuq* 39v/8 (D 86, K 88), KW 48, tc. *balçık* „noroi";

balsam – „*balsanian*" [în loc de *balsaman* (Kuun, 181, Drimba, CC, p. 268)] (merc.) 66r/4 (D 128, K 181), KW 48, tc. *belsem* [~ < it. *balsamo*, lat. *balsamum*];

baltag – [*balta* „securis"] 53r/8 (D 105, K 124), KW 48, tăt. *baltak*, tc. *balta* Ş I 45, II 37 [~ < tc. *baltak* MDA, DEXI; cf. tc. *balta* DEX];

bascea, **bagcea** (reg.: „grădină") – *baqča* (p.) [*bacča* „iardinus"] 40r/6 (D 87, K 89), KW 47, tc. *bahçe*;

baş („cap, staroste") – *baš* „Kopf" 47v/7 (D 97, K 109), „Haupt" 82r/15g (D 143, K 230), KW 52, tc. *baş* Ş I 55, 62, II 39;

başca – *bašqa* [„preter", „sine"] 32r/17, 32v/7 (D 77, K 70), 69v/2 (D 130, K 189), KW 52, tc. *başka* Ş II 40;

bazar – *bazar* (p.) [„forum"] 46r/3 (D 95, K 105), KW 53, tc. *pazar* Ş I 44, II 287 [~ < fr. ~];

băcan (înv.: „lemn de culoare roşie") – *baqam* (ar., p.) 41r/12 (D 88, K 92), KW 49, tc. *bakam* Ş II 32;

bărdac(ă) – *bardaq* 52v/15 (D 105, K 123), 65v/4d (D 126, K 179), KW 51, tc. *bardak* Ş I 230, II 38;

beci? – *peč* (rus.) [!] „furnus" (şi „peşteră", Drimba, CE, 279) 44v/19 (D 93, K 102), KW 187, cf. tc. *Beç* Ş I 16, 277, 228, II 42, magh. *Bécs* „Viena";

beg (înv.: „principe") – *beg* (împrumutat înapoi din p.) [„princep*[s]*"] 45v/9 (D 94, K 104), KW 54, tc. *beg* Ş II 43;

bei (înv.: „domnitor, guvernator") – *bej* [*bey* „baronus"] 45v/10,/17 (D 95, K 105), KW 54, tc. *bey* Ş II 43;

berechet – *baraqat* (ar.) [*barahat* (î.l.d. *barachat*)] „binecuvântat", 37v/15 (D 84, K 84), KW 50, tc. *bereket* „belşug" Ş II 47;

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

bir – *ber-*, *bir-* „geben", „a da" 9r/4 (D 46, K 170), 63v/15 (D 122, K 181), KW 55 [~ < magh. *bér* DEX (cf. Drimba, 1964, p. 105)];

birlic („as") – *birlik* [„unitas"] 64r/24 (D 123, K 174), KW 60, tc. *birlik* Ş II 53 (Drimba, CE, 108);

a **bitir**disi („a duce la capăt, a cădea la învoială") – *bitir-* „perficere" „vollenden" „a desăvârşi" 22r/19–21 (D 63, K 47), KW 61, tc. *bitirmek* Ş III 19 (~ < bg. *bitirdisam*, Suciu, CRT, p. 234);

boc$_3$ – *boχ*, *boq* („Mist") [*bogh* „sterchus", *bogu* (3 Pers.)] 48v/13 (D 99, K 113), 60v/9 (D 117, K 145), KW 63, 65, tc. *bok* Ş II 53;

bogaz („canal"), ***bohaz*** (reg. Oltenia) – *boγaz* „gât" 48r/1 (D 98, K 111), KW 63, tc. *boğaz* Ş III 19, 165;

boi – *boj* „trup" [*boy* „corpus, persona"] 48r/10 (D 98, K 111), 48v/29 (D 99, K 113), KW 63, tc. *boy* Ş II 57;

boia – *boja* „culoare, vopsea" [*boya*] 27v/12 (D 71, K 59), KW 63, tc. *boya* Ş II 56;

boiangiu – *bojačy* 27v/11 (D 71, K 59), KW 63, tc. *boyaci* Ş II 57;

borceag – *byrčaq* [*brizac* „erbegia"] 55v/8 (D 109, 232: *bïrčaq*, K 131), KW 72;
– *burčaq* „grindină", „măzăriche" 19r/9 (D 59, K 40), KW 69, [~ < bg. *borčak* DEX; bg. *borčag* MDA; tc. *burçak*, bg. *borčag* DEXI];

bostan (înv., Mold.: „grădină, livadă") – *bostan* (p.) „livadă, umbră" 57v/23d (D 112, K 137), KW 65, tc. *bostan* Ş II 59;

boş – *boš* [„vacuum"] „leer(er Raum)" 29r/14 (D 73, K 62), tc. *boş* Ş I 276 [~ < lat. *bursa* DEX; ~ < lat. **byrsea* MDA, DEXI; ~ or. nec. Ciorănescu, DER, 946];

briceag – *byčaq* 42v/15 (D 90, K 97), 43v/15 (D 91, K 99), 60v/18 (D 117, K 133), KW 71, tc. *biçak* (Ş I 244: cf. *brici* < sl).; [~ < tc. *biçak*, influenţat de *brici* DEX, DEXI; ~ < tc. *biçak*, mg. *bicsak* MDA (v. Suciu, CRT, p. 221–222)];

bugă ???? („taur") – *boya* [*boga*] 54v/26 (D 108, K 129), [*buga*] 60v/27 (D 117, K 147), KW 62, tc. *boğa* Ş II 61 [~ < tc. *buga* MDA, DEXI (v. Şăineanu, IO)];

burlan ?? – ?? *bur-*, *burgu-* [„tronbe"] „trompetă", 45r/21, 22 (D 94, K 104), KW 69, (cf. Drimba, CE, 43; *bur-* + ~ *olan*, cf. Suciu, CRT, p. 33–34, 222, 242) [cf. tc. *boru* „ţeavă", DEX, DEXI; et. nec. MDA],
– ? *bur-* „drehen, winden" „a răsuci, a înfăşura" 28v/12, 13 (D 71, K 60), 37r/29 (D 83, K 83), KW 68 sau *burul-* „sich aufrollen" „a se face sul" (P.B.) 69v/16 (D 131, K 191), KW 69, tc. *burulmak* [v. şi *(h)urlă*, *(h)urloi*, P.B. (cf. Scriban, DER)];

but – *but* [„cosia" = *coxa*] 48v/14 (D 99, K 113), KW 70, tc. *but* Ş II 64, 402;

butaş ???? – cf. *butaq* [*butac* „rama arboris" = ramură] 53r/18 (D 105, K 125), KW 70, (Bogrea, DR, I, p. 274) [~ < magh. *bujtás* DEX; ~ < magh. dial. *bútás* Kiraly, CL, 175, DEXI]

/ **butuc** ?!??? – *butaq* „ramură" 53r/18 (D 105, K 125), KW 70, tc. *budak*, *butak* Ş II 65, 402 (Suciu, CRT, p. 222) [~ et. nec. DEX, MDA, DEXI];

cabanos – *qaban* [„aper" = „porc sălbatic"] 66r/1g (D 128, K 181), KW 188 [~ < pol. *kabános*, cf. rus. *kaban* „porc", DEXI (v. şi pol. *kaban* „purcel")];

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

cadână – *qatun*, *χatun* [*catonʃ* (3. Pers.)] „femeie (căsătorită)” 45v/20, 21 (D 95, K 105) KW 196, tc. *kadın* Ş II 70 [DEXI, greşit: tc. *kadin*];

calcan (peşte) – *qalqan*, *-i* (3. Pers.) 63v/7 (D 122, K 170), KW 191, tc. *kalkan* Ş II 84;

calem (înv.: „administraţie publică”, „cancelarie”) – *qaläm* [*kalã*] „condei” 40v/7, (D 87, K 90), KW 235, tc. *kalem* Ş II 26 [Graur, DCC, 177; Drimba, CC, p. 201]

calup, ***calâp*** – *qalyp* (ar.) „formă, calapod” 43v/2 (D 91, K 99), KW 191, tc. *kalıp* Ş II 83 [< tc. *kalup*, Graur; DCC, 186; < tc. *kalıp*, ngr. *kaloúpi* DEXI];

camfor – *qanfor* (ital.) [*canfor*] 41v/1 (D 89, K 189), KW 192, tc. *kâfur* [~ < ngr. *kámfora*, Graur, DCC, 189, DEX, MDA; ~ < ngr..., cf. it. *canfora*, lat. med. *camphora* < ar. *kafur* DEXI];

canat – *χanat* [hanat] „aripă” 65v/24g (D 127, K 180), KW 100, tc. *kanat* Ş II 84;

capsă (înv.: „cutie”) – *qapsa* (lat.[!]) [(gr.), Drimba, CC, p. 288] 80v/24dr (D 141, K 222), KW 193 [~ < lat. *capsa*, germ. *Kapsel*, ngr. *κάψα* DEXI; ~ latinism înv. MDA];

caraculac (înv.: „râs, linx”) – cf. *qara* „negru”; cf. – *qulaq*, *qulaχ* „ureche” [*chulac*, *chulag*] 47v/14 (D 97, K 110), KW 202, tc. *kara kulak* „ureche neagră” Ş I 27, III 31 [~ < tc. *karakulak* ; cf. rom. *carácal* „specie de linx”, et. nec. MDA; ~ < fr., sp. *caracal* [!] DEXI (fr. *caracal* < sp. ~ < tc. *qara qālāq* „oreille [!] noire” DEHF; cf. tc. *kara kalak*: „bot negru”)];

caraman (reg., Brăila: „bou cu părul negru”) – *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193, tc. *karaman* „cu părul negru, brunet” Ş II 396;

casap – *qasap* (ar.) 44r/29 (D 93, K 101), KW 195, tc. *kasap* Ş II 92, III 31;

castană – *qastana* (gr. sau a.) 53v/11 (D 106, K 126), KW 195, tc. *kestane* [~ < ngr. *κάστανο(ν)* DEXI; ~ < ngr. (pl.) *κάστανα* (Th. Hristea, *Probleme de etimologie*, p. 81–82)];

cat („etaj, nivel”) – *qat-* „latură, parte”, „oară, dată” [Kuun: „latus”] 30r/22 (D 75, K 67), 37v/1 (D 84, K 83), KW 196, tc. *kat* Ş II 93;

catâr – *qatyr* 54r/18 (D 107, K 127), KW 197, tc. *katır* Ş I 18, II 94;

catifea – *qatifa* (ar.) 46v/21 (D 96, K 108), KW 196, tc. *kadife* Ş II 94 [< tc. *katifà* MDA; ~ < tc. *kadife*, ngr. *katifés* DEX, DEXI];

cazan – *qazan* [„calderonus”] 52v/27 (D 105, K 124), KW 197, tc. *kazan* Ş II 98 [cf. antr. *Cazan*];

cazma – *qazma* [„sapa”] 44v/2 (D 93, K 102), KW 197, tc. *kazma* Ş II 99;

cărăbaş(ă) ?? (oaie), – *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193, – *baš* „cap” 47v/7 (D 97, K 31), 82r/15g (D 143, K 109), KW 52, tc. *karabaş* (Bogrea, DR, I, p. 285);

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

?! > **<u>cărăbu</u>ş** ?!?? – [< ***carab***[aş] (rar folosit: „oaie cu botul negru” < tc.) + suf. *-uş* DEX, MDA; probabil lat. *carăbos* < gr. *κάραβος* „cărăbuş; crab” DEXI; v. şi Suciu, CRT, p. 243];

<u>căuş</u> ??? – *qovuš* [*kouš* „hol”] „gol, găunos, scobit” 56r/29 (D 110, K 133), KW 201, cf. tc. *kova* „găleată, căldare” (P.B.) [~ < lat. **cau* (*cavus*) + suf. *-uş* DEX; v. şi Ciorănescu, DER, 1566];

<u>cârmâziu</u> – *qyrmyzy* (merc.) „vopsea roşie” 46v/29 (D 96, K 108), KW 207, tc. *kırmızı* Ş II 91;

ceadâr (înv. „cort”) – *čatyr* (p.?) [*čater*] 51v/13 (D 103, K 121), KW 74, tc. *çadır* Ş I 79, II 120, III 39 [v. şi *şatră*, cf. Ciorănescu, DER, 7488];

cealma – *čalma* 51v/4 (D 103, K 121), KW 72, tc. *çalma* Ş II 120;

ceanac (reg.: „vas smălţuit”) – *čanaq* [„scutella”] 53r/5 (D 105, K 124), KW 73, tc. *çanak* Ş II 122;

chibrit – *kibrit* (ar.) [*chibrit* „sulfarinus”] 40r/21 (D 87, K 90), KW 142, tc. *kibrit* Ş II 109;

chilim – *kilim* (p.) 52v/5 (D 104, K 123), KW 142, tc. *kilim* Ş II 111;

chimir – *kamar* (*kämär*, Drimba, CC, p. 224) [*chamar*] „centură cu buzunare pentru bani” 51v/15 (D 103, K 121), KW 134, tc. *kemer* Ş II 112;

chindie, ***<u>achindie</u>*** ??? – *kinde*, *ekindü* 36r/21 (D 82, K 80), KW 86, tc. *ikindi* Ş II 113 [cf. Densusianu, ILR, I, p. 243; Scriban, DLR];

<u>chior</u> ? – *kör* (p.) [*cor* „cechus” = caecus] 50r/5 (D 101, K 116), KW 153, tc. *kör* Ş II 114 (Drimba, CE, p. 109);

<u>chiorpe(a)că</u> ??!? (reg.: „şindrilă (înnoită?)”) – ? *körpe* [*corpa* eyn lampuel = „Lammfell”, „*pellis agnina*”] 56r/10 (D 110, K 132), KW 155, tc. *körpe* „proaspăt, fraged” (P.B.);

chirpici – *kerpič* [*cherpiç*] „cărămidă nearsă” 51r/21(D 102, K 120), KW 140, tc. *kerpiç*;

chitab, **chitap** (înv.: „înscris autentic, carte”) – (nesigur) *kitab* (ar.) [glosat greşit „scola”] 45r/27 (D 94, K 104), KW omis; tc. *kitap* „carte, *Coran*” Ş III 39;

chiţcan, iţcan – *syčqan* „şoarece” [*siçchan* „ratus”] 54v/22 (D 108, K 129), KW 227, tc. *sıçan* (~ < *chiţ[ăi]* + cum. *[syč]qan* ?? P.B.) [~ < *chiţcăi* + suf. *-an* DEX, DEXI; ~ < magh. *cickány* (?) MDA (magh. *patkány* „şobolan”, *pocok* „chiţcan”, *cin* „chiţ”, *cica* „pisică” B. Kelemen, DM-R)];

cighir, **gighir** (reg.: „prapur de miel”, „drob”) – *ğigar* (p.) [„figatus”] 48r/13 (D 98, K 111), KW 98, tc. (*kara*) *ciğer* „ficat” Ş II 127;

<u>ciob</u> – *čöp*, *-bü* „Überbleibsel”, „Abfälle” „rămăşiţă, deşeuri” [*čóbv* (3. Pers.)] 81r/7 (D 141, K 224, n. 2 „ramus virens” [!]), KW 76, tc. *çöp* Ş II 128 [~ cf. tc. *çöp* DEX, ~ < tc. *çob* MDA] (cf. P. Boerescu, LR, LVII, 2008, nr. 2, sub tipar);

ciubuc – *čybuq* „băţ, vargă” [*čibuch*, *čibug*] 63v/ 20 (D 122, K 171), 70r/1 (D 131, K 191), KW 78, tc. *çubuk* Ş II 136;

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

ciufut (înv.: „zgârcit, prost dispus; cămătar") – *ğuhut* (p.) „evreu" 61v/36, 39 (D 119, K 161), KW 98, tc. *çıfit* (DEX) Ş II 138 [~ < tc. *cuhud* (Şăineanu); ~ < tc. *çufit* (!) MDA];

ciurez – ? *čura* [„terzororius" „şoim mic (bărbătuş)"] + rom. *huhurez* (P.B.) 55r/9 (D 108, K 129), KW 77 [~ v. *huhurez*: şi *ciuhurez* MDA; *ciuhurez* < *ciuf* + *huhurez* DEX];

cobuz, **copuz** – *qobuz* 45r/12 (D 94, K 103), KW 198, tăt. *kobuz*, tc. *kopuz*, *kobuz* Ş II 140 (Drimba, 1964, p. 106; Suciu, CRT, p. 227) [v. şi *cobză* < rus., ucr. *kobza*];

colan – *qolan* 6r/27 (D 43, K 12), KW 199, tc. *kolan* Ş II 141;

coltuc – *qoltuq* 65v/34d (D 127, K 181), KW 199, tc. *koltuk* Ş I 67, II 141;

comşie, **comşiu** (reg.: „vecin, rude") – *qonšu* [*consí* „vicinus, proximus"] 49r/21 (D 100, K 163), KW 188, tc. *komşu* [~ < bg. *комшия* MDA; ~ < srb. *komšija* DEXI];

comur (despre culoarea vitelor:) „negru-violet" – *kömür* [*comur*] „cărbune" 42v/20 (D 90, K 97), KW 151, tc. *kömür* [~ et. nec. MDA; Drimba, CE, p. 61; Suciu, CRT, p. 56]

conac – *qonaq*la- [„albergare"] 3v/4–6 (D 39, K 7), *qonaq*lit [„ospicium"] 39v/29 (D 87, K 89), KW 199, tc. *konak* Ş II 142;

corhană??? (reg.: „coastă de deal râpoasă, munte golaş") – cf. *quryan* „movilă funerară" 80v/22d (D 141, K 222), KW 203, tc. *kurgan* Ş II 91; cf. *gorgan*, pt. evoluţia semantică: cf. alb. *mal* „munte"; v. şi pers. *gorkhânah*, ap. Ciorănescu, DER, 3839 (P.B.) [Philippide, OR II, p. 376; ~ < ucr. *kurhan* DEX, DEXI; ~ cf. rus., ucr. *kurgan* MDA];

culucciu (înv.: „paznic de noapte") – *qulluqči* [„famulus"] „servitor" 45r/5 (D 94, K 103), KW 203 tc. *kullukçi* Ş II 148;

curgan ?? (reg. „gorgan, tumulus") – *quryan* „" 80v/22d (D 141, K 222), KW 203, tc. *kurgan* Ş II 91 [~ < rus. *kurgan* MDA];

? > ***gorgan*** ? v. Drimba, CC, p. 200, ap. 80v/22d, cf. KQŽS 88; Ş II 191 (~ < persan *gorkhânah*, prin tc. *kurgan* sau rus. *korgan*, Ciorănescu, DER, 3839); ~ < cum. *quryan* cf. Drimba, CE, p. 297; Suciu, CRT, p. 216 [~ < rus. *korgan* MDA, DEXI; ~ cf. rus. *kurgan* DEX];

devlet (înv.: „administraţie") – cf. *duvlat* (ar.) „Heil", „noroc, fericire, mântuire" 76r/19 (D 139, K 217: „imperium"), KW 83, tc. *devlet* „stat; fericire";

dezghin („lovitură de frâu, de pinteni; săritură a calului") – *tizgin* 52r/1 (D 104, K 122), KW 246, tc. *dizgin* Ş II 157;

dugheană – *tugan* (ar.) 39v/28 (D 87, K 89), KW 253, tc. *dükkân* Ş I 84, II 162;

duşman ? – *tušman*, *tüšman*, *düšman* (p.) „adversarius, hostis"] [*dwzmanlar*] 63v/14 (D 122, K 170), [*tusman*] 65v/36g (D 127, K 181 – greşit: *tusmen*), [*tusmãni*] 69v/8 (D 131, K 190), 72v/16 (D 136, K 206), [*tvšman*] 73v/2 (D 137, K 208), KW 84, tc. *düşman* Ş II 165 (Suciu, CRT, p. 216);

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

elciu (înv.: „ambasador creştin la Istanbul) - *elči* (p.) [*elzi*] „trimis, nunțiu” 45v/12 (D 95, K 105), KW 87, tc. *elçi* Ş III 51;
fanar, fânar (înv.: „felinar”) – *fanar* [gr.] 46r/25 (D 95, K 106), KW 97, tc. *fener* Ş II 167 [~ < ngr. *φανάρι*];
fildeş – *fil tiši* 41r/11 (D 88, K 92), KW 97, tc. *fildişi* Ş II 171;
fistic – *pistaq* (gr.) 53v/19 (D 106, K 126) KW 187, tc. *fıstık* Ş II 173;
frenghie, **frânghie** (înv.: „stofă de brocart purpuriu”) – *frangi* (p.) 46v/4 (D 96, K 107), KW 97, tc. *frengi*$_2$ Ş I 252, II 175;
garofil, **caranfil (**„garoafă”) – *γaranful* (merc.) [*garanful* „Gewürznelke” („cuişoare”)] 41r/6 (D 88, K 92), KW 97 tc. *karanfil* Ş II 89;
gevrea (înv.: „batistă brodată pe margini”) – *čövre* „circumferință” [*zoura* „circuytus”] 7r/19 (D 44, K 15), *čöp čövre* [*çop çoura* „circum”] 30v/4 (D 74, K 65), *čüvre* [*čvvre*] 82r/24 (D 144, K 231), KW 76, tc. *çevre* „contur; batistă brodată” Ş II 179;
ghiobec (înv., reg.: „zăbun”) – ? *kübe* „Ringpanzer” [*chuba*] „cuirasă, platoşă” 50v/10 (D 101, K 118), KW 157 (P.B.), cf. tc. *göbek* „ombilic, burtă” Ş II 397 [~ et. nec. MDA; ~ < tc. *göbek (kürk)* „blană din regiunea ombilicală” etc., Drimba CE, 2001, p. 78];
ghiolbană, ghiulbană, ghiolhană (reg.: femeie cu ochii mari, frumoasă şi cochetă) – cf. *gül (darčini)* (p.) [„flos (canellae)”] „floare” 41r/3 (D 88, K 91) KW 97 tc. *gül* „floare, trandafir” Ş II 183 [~ cf. tc. *gül* „trandafir” (Ş II 183) şi *hanım* „femeie” (P.B.); ~ et. nec. MDA];
ghioldaş, **ioldaş** (înv.: „tovarăş de drum”) – tc. *yoldaş* Ş III 71,
– cf. *jol*, *jól* „drum” 8r/2 (D 45, K 16), KW 125,
– cf. *jolču* „călător, străin, oaspete” 81r/28dr (D 142, K 225), KW 126;
gorgan – v. *curgan*
habar – *χabar* (ar.) 18v/9 (D 59, K 39), KW 99, tc. *haber* Ş II 192 [~ < tc. *haber* „veste, informație” DEX; ~ < tc. *habar*, cf. rus. dial. *habar* MDA; ~ < tc. *habar*, *haber* DEXI];
halal – *χallal* (ar.) 66r/24 (D 128, K 183), KW 99, tc. *halal* Ş II 199;
halcá („verigă, inel”) – *γalqa* (p.) [*ghalcha* „anellus” (capistri)] 52r/2 (D 104, K 122), KW 100, tc. *halka* Ş II 199;
hamal – *χamal* (ar.) 45r/4 (D 94, K 103), KW 100, tc. *hamal* Ş II 201;
han (-tătar) – *χan*, *qan* [*han* „imperator”] 45v/6 (D 94, K 104), KW 100, 192, tăt., tc. *han* Ş II 203 (Suciu, CRT, p. 226);
(h)*araba* – *araba* „car” 51v/18 (D 103, K 121), 82r/34 (D 144, K 232), KW 39, tc. *araba* Ş II 205 (v. şi *roabă* < tc. *araba* [?], Suciu, CRT, p. 105);
haraci („tribut”) – cf. *χarč* (ar.) [*char[g>č]*] „cheltuială” 12r/6-9 (D 50, K 25), KW 101, tc. *haraç* „haraci”, *harç* „cheltuială” Ş II 206;
haram – *χaram* (ar.) 66r/23g (D 128, K 183), KW 101, tc. *haram* Ş II 207;
havai (înv. „albastru”) – cf. *hava* (ar.) „aer, atmosferă, vreme” 36r/2, 37r/9, 20 (D 81, 83, K 78, 82), KW 101, tc. *havaî* „azuriu” Ş II 212 (*havayi*);

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

hazna – *qazna* (ar.) „Schatzkiste", „ladă pentru bani şi giuvaeruri" 72v/5 (D 136, K 205), KW 197, tc. *hazne*, *hazine* Ş II 215;

hălăciugă ???? („tufiş, desiş") – *alačyq* „colibă" 40r/14 (D 87, K 90), KW 34 (Drimba, CE, p. 300: < cum. *alačyq*, cf. tc. *alaçuk*, *alacik*; Suciu, CRT, p. 223; Avram, NCE, p. 118: *halângă* + *hăciugă*) [cf. *hăciugă* MDA; et. nec. DEXI];

(h)*oardă* – *orda* 45v/19 (D 95, K 105), KW 179, tc. *ordu* Ş I 282, II 373 (s.v. *urdie*) [~ < pol. *horda*, rus. *orda* DEX, MDA, DEXI; ~ < fr. *horde* Ciorănescu, DER, 5920; v. şi *ordie*, *urdie*]

(h)obaie ?! (reg.: „vale puţin adâncă între două dealuri") – *oba* (m.) [„podius" = podium] 39v/5 (D 86, K 88 „convallis" „vale închisă între munţi"), KW 173 „Hügel" „colină, ridicătură de pământ" (P.B.) [~ cf. *hoancă*$_2$, *hobâc* MDA, DEXI]; cum. *oba* nu este acelaşi cuvânt cu tăt. *oba* „cort portativ", cf. Ş I 11, III 157;

hogeag, **ogeac** – *očaq* 53r/4 (D 105, K 124!), KW 173, tc. *ocak* Ş II 276;

hoinar ?? – *ojna-*, *r* [„ludere"] „a juca" 16v/5 (D 56, K 33, 34), KW 174 (Drimba, CE, p. 302; Suciu, CRT, p. 223) [*hoină* = *oină* + *-ar* DEX, MDA, DEXI];

horă – *χoron* (gr.) „Ringtanz" 82v/10 (D 144, K 233), KW 103 [~ < bg. *horo* DEX, MDA; ~ < ngr. *χορός*, bg. *xopo* DEXI];

hurmá (înv.: „curmală") – *χorma* (p.) 53v/12 (D 106, K 126), KW 103, tc. *hurma* Ş II 149 (Drimba, 1964, p. 106);

iacut (înv.: „rubin") – *jaqut*, *jaqput* (merc. < ar.) 47r/11 „rubin" (D 97, K 108), KW 114, tc. *yakut*;

iaurt – *juγurt* [*yugurt* „lac acer"] 55v/13 (D 109, K 131), KW 128, tc. *yoğurt* Ş II 221;

ioc – *joq*, *joχ* „nu" 31v/11 (D 76, K 68), KW 126, tc. *yok* Ş I 62;

iorgan, **iurgan** (reg.: „cuvertură") – *jovurγan* [*yourgan* „culter"] 43r/26 (D 91, K 99), 52v/3 (D 104, K 123), KW 126, tc. *yorgan* Ş II 227 (Drimba, CE, p. 88) [*iurgan*: et. nec. MDA!];

***(i)ort*oman** ? – *jurt* „locuinţă" [*yurt* „mansio"] 17r/14 (D 56, K 35), KW 129, cf. tc. *yurt* „possession, bien-fonds" (Şăineanu) Ş I 55, 264, II 227 (v. infra, *ortoman*);

iurt ??? (reg.: „grup de case, parte a satului") – *jurt* [*yurt* „mansio"] (P.B.) 17r/14 (D 56, K 35), KW 129, cf. tc. *yurt* „patrie, cămin, ţinut" [~ et. nec. MDA; v. şi *iurtă* < rus. *iurta*];

iz („miros") – *iz* „urmă, dâră" [*izín* (poss. 3 accus. – Drimba, CC, p. 234) „eyn *f*por" = Spur] 56r/28 (D 110, K 133), KW 108, tc. *iz* „urmă" [~ < magh. *iz* „gust, aromă" DEX, MDA, DEXI];

izbă („colibă") – *izba* (rus.) [*yzba* „camera"] 50v/23 (D 102, K 119), KW 108 [~ < rus. *izba*];

lac – *lak* (merc.) „Lack", *rang-i-lak* „Gummilack" [„lacha"] 41r/8 (D 88, K 92), KW 161 [~ < germ. *Lack*];

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

lahaniu („verde") – cf. *laχan* (gr.) [*laghan*] „varză" 54r/3 (D 106, K 127), KW 161, tc. *lahana* Ş III, 72 [~ < tc. *lahana*, ngr. *λάχανον* MDA];
lămâie – *limon* (merc.) [< p. *līmūn*] 53v/17 (D 106, K 126), KW 161, tc. *limon* (> rom. ***limoniu*** Ş I 53, II 238) [~ < ngr. *lemóni*];
liman – *limen* (gr.) 20v/25 (D 61, K 43), KW 161, tc. *liman* Ş II 237 [~ < tc. ~, ngr. *λιμάνι*, rus, ucr. ~ DEXI];
magiun – *maağun* (ar.) [*maaiun(lar)* „confeti"] „electuar, magiun" 41v/13 (D 89, K 93), KW 161, tc. *macun* „pastă" Ş II 244;
mahala – *maqala*, *maχala?* (ar.) 40r/11 (D 87, K 90), KW 163, tc. *mahalle* Ş II 242;
maidan – *majdan* (ar.) 40r/12 (D 87, K 90) KW, 162, tc. *meydan*, tăt. *maydan* Ş II 243;
maimuță – *majmun* (ar.) 54v/15 (D 107, K 128), KW 162, tc. *maymun* Ş II 245 [~ < ngr. *μαϊμού*, tc. *maymun* MDA, DEXI; cf. ngr. ~, tc. ~ DEX; Suciu, CRT, 251];
marulă („lăptucă") – *marul* (gr.) 53v/27 (D 106, K 126), KW 163, tc. *marul* Ş II 250 [~ < bg. *marulja*, ngr. *marúli* DEX, MDA, DEXI];
mascara (înv. „măscărici"**)** – *masqara* (ar.) „Clown" 45r/13 (D 94, K 103), KW 163, tc. *maskara* Ş II 250;
măcar – *maγar* (p.) „poate că" [*magar* „forsan"] (*mägär*, Drimba, CC, p. 188) 30v/23 (D 75, K 66), KW 161, tc. *magar* Ş I 65 (cf. Ciorănescu, DER, 4959) [~ < ngr. *makári* DEX];
mărgean – *marğand* (ar.) [*mariand*] „coral" 42r/2 (D 89, K 95), KW 163, tc. *mercan* Ş II 249;
mehlem – *malaham* (p.) „unguent" 44r/2 (D 92, K 100), KW 162, tc. *mehlem* (ar.);
mohor – ? *mohor* (p.) [*moghor*] „sigiliu" 25r/29 (D 67, K 53), KW 165 [~ < magh. *mohar* DEX (magh. *muhar* ! DM-R)];
murdar – *murdar* (p.) [„meretrix"] 45r/23 (D 94, K 104), „puturos, împuțit" 62v/12, 17 (D 120, K 164), KW 166, tc. *murdar* [persan *murd* „mortuus" 30r/25] Ş II 265;
naht (înv.: „bani gheață") – *naqt (naχt?)* (ar.) [*nagt* „moneta"] 46r/11 (D 95, K 91), KW 168, tc. *nakt* Ş II 268 [~ < ngr. *náhti*, cf. tc. *nakt*, DEXI (Drimba, 1964, p. 107)];
narangiu („portocaliu") – *narangi* (p.) 47r/4 (D 96, K 108), KW 168, tc. *narenci* Ş I 53, II 269;
năut – *noχut* (p.) 55v/6 (D 109, K 131), KW 172, tc. *nohut* Ş II 268 [~ < tc. *nohud* (?), bg. *nahut*, *nohut* DEX, ~ < tc. *nuhud* (!), bg. ~ MDA, tc. *nuhut* (?), bg. ~ DEXI];
neam ??? (adv. reg., Oltenia, Muntenia: „nimic") – *neme* [*neme*, *nema*] (în construcții negative:) „nimic" 62v/4 (D 120, K 164), KW 171 (P.B. Vezi şi bg. *няма* „nu e", bg. reg. *ням* < rom. ~, BER, IV, 1995, s.v.) [~ confundat cu s. *neam* < magh *ném* DEX, MDA, DEXI; v. şi magh. *nem* „nu", Gáldi, ap. Ciorănescu, DER, 5648];

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

nisană (reg. Mold.: „semn despărţitor la culesul grâului") – *nišan* (p.) [*nisan* „signum"] 25r/23 (D 67, K 159), KW 172, tc. *nişan* [~ et. nesigură, cf. ngr. *νισάνι* MDA];

nizam (înv. „ordin, oranizaţie, statut, soldat turc") – ? *nizam* (ar.) [*nizan* „exemplum"] „pildă" 62r/16 (D 119, K 159), KW 172, tc. *nizam* Ş III 89;

nur (pl. *nuri*) – *nur* (ar.) „lumină" 69v/7 (D 130, K 187), KW 172, tc. *nur* Ş II 273;

oină – *ojyn* [„lusus"] „joc" 16v/8 (D 56, K 34), KW 175 (Bogrea, DR, I, p. 289; Drimba, CE, p. 316; Suciu, CRT, p. 216), tc. *oyun* [et. nec. DEX, MDA; cf. tc. *oyun* DEXI];

opre(a)g (reg.: „piesă de îmbrăcăminte femeiască") – *opraq* [„vestimentum"] 51r/31 (D 103, K 32), KW 178 [~ < srb. *opreg*];

órdie, **úrdie** – *orda* [„curia" (?)] 45v/19 (D 95, K 105), KW 179, tc. *ordu* Ş II 373 [~ < bg., srb. *ordija* DEX, MDA, DEXI];

orman$_2$ (reg.) – *orman* „pădure" 40r/4 (D 87, K 89), KW 179, tc. *orman*;

ortac – *ortaq* [„socius"] 49r/20 (D 100, K 114), KW 179, tc. *ortak* Ş II 278 [~ < srb. *ortak* DEX, MDA; ~ <tc. *ortak*, srb. *ortak* DEXI];

ortoman ???! – *orta* „Mitte", „mijloc" [!] 36v/16 (D 82, K 77), KW 178 (Drimba, CE, p. 318; Suciu, CRT, p. 224) [et. nec. DEX, MDA, DEXI]; v. supra: *(i)ortoman*;

pergamute, bergamote – cf. tc., cum. *beg armut* „pară domnească" (Graur, DCC, 115),
– *beg* „principe, domn" 45v/9 (D 94, K 104), KW ,
– *armut* „pară" 53r/27 (D 106, K 125), KW 40 [~ < ngr. *περγαμότο* < tc. *beg armudi* „para principelui" DEXI (?)];

perghel (înv.: „compas; cerc") – *pargal* (p.) 43v/22 (D 92, K 100), KW 187, tc. *pergel* Ş II 292;

peruzea, (înv.) ***pirozea*** ???? („turcoază") – *pyroza* (p.) [*peroxa*] 47r/19 (D 97, K 109), KW 188, tc. *peruze*, *piruze* Ş II 292;

revent – *ravand* (p.) [*rauand* „r(h)eubarbarum"] 41r/28 (D 89, K 93), KW 209, tc. *ravent* Ş II 300;

rus(esc) – *rusi* (p.) [russi] 46v/13 (D 96, K 107), KW 210, tc. *rus*;

sábur („aloe") – *sabur* (ar.) 41v/21 (D 89, K 94), KW 210, tc. *sabur* Ş II 303;

sacâz – *saqyz* 17v/17 (D 57, K 36), 41r/9 (D 88, K 92), KW 214, tc. *sakız* Ş II 305;

saftian – *saχtian* „piele de capră" [„*sastian*" (cu *s* în loc de *g*)] 43v/8 (D 91, K 99), KW 212, tc. *sahtiyan* Ş II 306;

salcâm – *salqum* „ciorchine" 66r/6g (D 128, K 182), KW 213, tc. *salkım* Ş II 310 [tc. *salkâm* (sic!) DEX; tc. *salchim* (sic!) MDA; tc *salkim* (!) DEXI];

sarai (reg.: grajd, coteţ, şopron), **serai** – *saraj* „palat" (p.) 39v/26 (D 87, K 89), KW 214, tc. tăt. *saray*, *seray* Ş II 314;

sâc$_2$ („strigăt pentru oi") – *sik* „penis" 48 r/17 (D 98, K 112), KW 219, tc. *sik* [MDA; vezi şi *sictir* Ş II 321];

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

sânduc, ***sunduc***, **sandâc** (înv. reg. „cufăr") – *sunduq*, *synduk* (ar.) 46r/17 (D 95, K 106 „capsa"), 50v/31 (D 102, K 181), 65v/31 (D 127, K 181), KW 225, tc. *sandık*, *sanduk* Ş II 313 [v. şi Drimba, CE, 98];

sârmă – *sïrma* (*syrma*) (gr.) „fir de aur şi/sau de argint" (Drimba, CC, 246) 60r/7 (D 116, K –), KW omis, tc. *sırma* [Graur, DCC, 1070; ~ < tc. *sırma*, ngr. *σύρμα* DEXI]

scrum !!!? – *qurum* [„ruʃ " („funingine")] 80v/2d (D 140, K 220), KW 204, tc. *kurum* Ş II 318 [~ cf. alb. *shkrumb*];

siriță (reg.: „oaie") – *syr* (*syγyr*) [*syr* „pecus"] „Rindvieh" „vită cornută" (+ suf. -*iță*, cf. *oiță*)] 57r/7 (D 111, K 134), KW 229, tc. *sığır*; [~ < bg. *cupuța* MDA];

smoală – *samala* (rus.) 42r/15 (D 90, K 95), KW 294 [~ < v. sl. *smola*];

sofrá, **sufra**gerie – *sufra* (ar.) [*suffra* „mensa"] 51r/23 (D 103, K 120), 82v/12 (D 144, K 233), KW 225, tc. *sofra* Ş II 324;

spanac – *yspanaq* (p.) 53v/25 (D 106, K 126), KW 274, tc. *ispanak* [~ < ngr. *spanáki*, bg. *spanak*];

sugiuc – *sučuχ* 48r/15 (D 98, K 111), KW 225, tc. *sucuk* Ş II 328;

sultan – *sultan* (ar.) [*soltan*] 45v/3–4 (D 94, K 104), KW 225, tc. *sultan* Ş II 328;

suret (înv.: copie a unui act) – *surat* (ar.) „imagine" 80v/1 (D 140, K 220), KW 225, tc. *suret* „aparență, copie", tc. *surat* „față, fizionomie" Ş III 112;

şaitan, **şeitan**, **şoitan** (reg. „diavol") – *šajtan* (ar.) 71r/2 (D 133, K 197), KW 230, tc. *şeytan* Ş II 336;

şofran – *zafran* (ar.) 41v/10 (D 89, K 93), KW 275, tc. *safran* Ş I 280 [~ < rus. *šafran*, pol. *szafran* DEX; ~ < slv. *šafranŭ*, cf. germ *Safran*, fr. *safran* MDA (~ „?", cf. Graur, DCC, 1137; Drimba, 1964, p. 108)];

taban (reg., la încălțăminte: „căptușeală a tălpii; branț") – *taban* [„sola pedis"] 48v/22 (D 99, K 99), KW 231, tc. *taban* „talpă" Ş II 339 (Drimba, CE, p. 100);

taman – *tamam* (ar.) 6v/12 (D 43, K 13), 70r/19 (D 132, K 137), KW 233, tc. *tamam* Ş II 347;

tambur (înv.: „tobă") – *tombur* (ital.) [„dy puvke" (die Pauke)] „tobă, timpan" 81r/4d (D 141, K 223), KW 249 [~ < fr.];

tarla – *tarlov* 65v/27d (D 127, K 180), 81r/7d (D 141, K 224), 81v/36d (D 143, K 229), KW 236, tc. *tarla* Ş II 350;

tas – *tas* (ar.) [„bacile"] 43v/30 (D 92, K 100), KW 236, tc. *tas* Ş II 357;

tălăşman, ***talaşman*** (reg., Bucovina: „tont") – *talašman* „zänkisch", „certăreț" 59r/10 (D 115, K 144), KW 232, tc. *talaşman* „certăreț, arțăgos" (MDA);

tărsână (înv.: țesătură groasă şi aspră) – *ters* (merc.) [„scamandro"] „un fel de stofă" 46v/6 (D 96, K 107, greşit: *terf*), KW 243, [~ < bg. *tărsina* DEX; ~ < slav. ***тръсина*** MDA, DEXI];

tătar – *tatar* [*tatarče* „pe tătărește"] 61v/25 (D 118, K 160), [*tatar til* „limba tătară"] 81v/32d (D 143, K 229), KW 237, tc. *Tatar*;

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

tâlmaci, tălmaci – *tolmač* [?], *tylmač* (rus.) [*telmaç*] 45v/26 (D 95, K 105), KW 248 [~ < slv. *tlŭmačĭ*];

teanc – *taŋg* (p.) [„balla”] „balot de mărfuri” 44v/15 (D 93, K 102), KW 234, tc. *tenk* (*denk*) Ş II 355;

telal – *talal* (ar.) 44r/24 (D 93, K 101), KW 233, tc. *tellâl* Ş II 353;

terezie – *tarazu* (p.) 40v/3 (D 87, K 90), KW 236, tc. *terazi* Ş I 44, II 356 [~ < tc. *terazi*, bg. *мерезия* MDA; Suciu, CRT, p. 159];

tigaie – *tegene* [*tegana*] 42v/21 (D 90, K 97), 52v/28 (D 105, K 124), KW 238 [~ < bg. *тиган*, srb. *tiganj* DEX; ~ < slv. *tiganĭ*, *tiganŭ*, srb. *tiganja*, ngr. (pl.) *tigánia* MDA; ~ < bg. *миган*, srb. *tiganja* DEXI];

tipsie – *tepsi* 53r/14 (D 105, K 125), KW 242, tc. *tepsi* Ş II 361;

tocmac (înv.: ciocan de plăpumar, mai) – ? *toqmaq* „ciocan de lemn” 43v/24 (D 92, K 100), KW 249, tc. *tokmak* „pisălog, mai”;

toi – *toj* [„convivium”] „ospăţ, banchet” 8v/7 (D 46, K 17), KW 248, tc. *toy*, *doy* Ş II 363 (Suciu, CRT, p. 221);

toiag – *tajaq*, *-γi* „Stab”, „toiag” [*tayagí*] 60r/27 (D 116, K 144), [*tayjak*] 70r/1 (D 131, K 191), KW 232 [~ < v. sl. *tojagŭ, tojaga* DEX];

tos – *toz* [*tos* „puluis”] 39v/12 (D 86, K 89), KW 250, tc. *toz*;

tuci – *tuç* [„stangnum” (!)] 65v/33dr (D 127, K 181[omis]) KW 253, tc. *tuç* „bronz” Ş II 385;

tuman (reg.: „ceaţă”) – *tuman* [„nebula”] 37r/15 (D 83, K 82), KW 253, tc. *duman* [~ < rus., ucr. *туман* MDA];

turliu(-turliu) (înv.: „dichisit”) – *türlü* [„forma”] 13v/12 (D 52, K 28), [*tvrlu tvrlu* „varia”] 71r/5 (D 133, K 197), KW 260, tc. *türlü* „soi, fel”, *türlü-türlü* „fel de fel” Ş II 370;

tutun – *tutun* [„fumus”] 53r/10 (D 105, K 125), KW 261, tc. *tütün* Ş II 370;

ţăcălie ??? (fam. „cioc, barbişon”) – *saqal* „barbă” + suf. *–ie*, cf. antr. *Ţacal* (P.B.) 48v/25 (D 99, K 113), KW 214, tc. *sakal* „barbă” [~ < magh. *szakáll* „barbă” C. Lacea, DR III, p. 748; ~ form. expr., cf. *ţac*, *cioc* Ciorănescu DER, 8438; ~ < *ţacă*[1] + suf. *–ălie* DLR s.n. XII, 1, p. 22; MDA: „probabil” *ţacă*[1] + suf. *–ălie*; ~ et. nec. DEXI];

vadea (înv., reg.: „termen de plată”) – *vada* (ar.) „scadenţă, soroc” [*ouada* „terminum”] 46r/10 (D 95, K 106), KW 272, tc. *vade* „termen” Ş II 374;

vai! – *vaj*! 62v/37 (D 121, K 166), KW 272, tc. *vay*!;

zahăr – *šakar* (p.), *säkär* (Drimba, CC, p. 202) [*sahar*] 40v/22 (D 88, K 91) KW 230, tc. *şeker* [~ < ngr. *ζάχαρη*, cf. bg. *захар* DEXI];

zaraf – *saraf* (ar.) 40v/2 (D 87, K 90), KW 214, tc. *sarraf* Ş II 386;

zăitin (reg., Banat: „untdelemn”) – *zejtin* „măslin” [*zeytin agač* „măslin”] 71r/18 (D 134, K 199), KW 275, tc. *zeytin yagı* „ulei de măsline” [~ < srb. *zejtin* MDA];

zurná („fluier”) – *suruna* (p.) 45r/15 (D 94, K 103), KW 226, tc. *zurna* Ş II 331 (s.v. *surlă*).

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Nume geografice:

Almaş, ***Almaj*** ??? – *alma* [„pomum”] „măr” 53r/28 (D 106, K 125), cf. magh. *alma*, cf. magh. *Almágy*, *Halmágy*, tc. *elma* [magh. *almás* „livadă de meri”, cf. I. Iordan, *Toponimia*, p. 82; *Halmágy* < *alma* + *-ágy* „pârâu, albie de râu”, Kisch, I, p. 96, ap. I. Iordan, *l. cit.*];

Arpaş – cf. *arpa* „orz” 55v/3 (D 109, K 130), KW 40, tc. *arpa* (Ş II 26: *arpagic*), magh. *árpás* „loc cu orz” [Drăganu, 541–542; cf. antr. *Arpaş*];

Bârlui, **Burlui** ? – ??? *bur-* „a toarce, a țese” 28v/12-14 (D 71, K 60), KW 68;

Borcea ?? – v. antr. *Borce*, *Borciul*;

– ?? *barča*, *barčá* (adj.) „tot, întreg” 35r/7 (D 80, K 76), KW 50;

Burnaz ?? – ? cf. *burun*, *brun* „nas” 62v/16 (D 120, K 164), KW 69, tc. *burun* [DO, 224];

Buzău ? – *buzav, buzov* [*buxau* „vitellus”] (cf. *Ialomița* „vacă grasă şi stearpă”, P.B.) 54r/27 (D 107, K 128), KW 70, tc. *buzağı* [~ < *Μουσέος* (hidronim, sec. IV), ap. V. Pârvan, *Contr. epigr.*, SICA, 1992, p. 255; ~ < magh. *bozó* < bg. *bozovo*, cf. *boz* (I. Iordan, *Toponimia*, p. 61, după Weigand); cf. *buză*, DO, 226];

Buceag (**Bucegi**) ??, **Bugeac** – *bučyak* „unghi” 76r/1 (D 139, K 215), KW 67, tc., tăt. *bucak* Ş III 21 [tc. *buğak* (sic!) MDA; v. Suciu, CRT, p. 209, nota 25; DO, 218];

Caracal – *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193, – *qalaa* (ar.) [„castrum”] 39v/24 (D 87, K 89), KW 191, tc. *kara kale* Ş I 15 [acelaşi cu *caracal* „lynx” (Ciorănescu, DER, 1448)];

Caraiman – ? *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193, Ş I 88, 90, + suf. *man*, cf. *caraman* „negricios, brunet” (~ < tc. *karaman*, cu *i* epentetic Ş II 396; cf. tc. *karamanlı* „din Karamania” etc., DO, 230),

– ?! tcc. *qara iman* „capră neagră”, Suciu, CRT, p. 206 [tcc. *iman* „capră” nu este atestat în *Codex Comanicus*! Vezi şi tc. *iman* „religie”, tăt. *iman* „credință în Allah”; tăt. *imana* „bir, dijmă”, DT-RU etc.! (P.B.)]

– ???! *qar* „zăpadă” 19r/8 (D 59, K 40), KW193, tc. *kar*;

– ???! *aj* [„mensis”] 36r/13 (D 82, K 79), [„luna”] 35v/28, 29 (D 81, K 78), KW 30, tc. *ay*; (+ suf. *-man*);

Covurlui ?? – ? *qovun*, *χuvun* „pepene” + suf. **-luj* = tc. *-lu* (P.B.) 53v/20 (D 106, K 126), KW 201, tc. *kavun*;

– ??? *χovar-*; *qyryl-* „a muri” 81v/21d (D 142, K 227), KW 103, 207;

– (?! ~ < cuman *kuwarul-uj* „vale seacă, pârău sec” I. Iordan, *Toponimia*, p. 179, cf. G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 98–99, *BkA* IV, p. 173–174; [- *uj* „vale” nu este atestat în Codex Comanicus! *Kuwarul* = *χovar-ul* ? (v. supra). Totuşi: *quru* „sec, uscat” 39r/1 (D 86, K 87), KW 204 şi *eniš* „vale, depresiune, povârniş” 39v/6 (D 86, K 88), KW 89. (P.B.)]);

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Cozia ? – ? *qoz*, *χoz* „nucă”, (cf. *Nucet*, I. Iordan, *Toponimia*, p. 84) 42r/14 (D 89, K 95), 46r/26 (D 95, K 106), 53v/2 (D 106, K 125), KW 202, tc. *koz* Ş I 91;
– ? *qozy* [*coxi*, *koz*] „miel” 54v/2 (D 107, K 128), KW 202, tc. *kuzu* (P.B.), [~ < v. sl. *koza* „capră”, cf. E. Petrovici, *St. lingv*. IV, p. 71; SDT, 1970, p. 146, 280; DO, 251];

Iazupcea ?? – ?? *jazuq*, *jazyq*, *jazuχ* „vină” 7r/20 (D 44, K 15), „păcat” 22r/1 (D 63, K 46), KW 109, tc. *yazık* „pierdere, pagubă; păcat!”;
– ??? *jazyl* [*jazlup*] „a fi descurcat” 56r/6m (D 109, K 132), KW 109;

Oituz ??? (înv. *Octuz*, *Ohtuz*) – ? *ögüz* [*ochus* „flumen”] „râu” (P.B.) 13v/19 (D 52, K 28) [*ogus* „bos”] „bou”, 54r/25 (D 107, K 128), KW 182, tc. *öküz* „bou”;
– ?? *tuz* „sare” 27r/7 (D 70, K 57), KW 259;
– ???! *oqt* (ar.) „Zeit, Stunde” 36r/16, 19 (D 82, K 79) KW 178,
– ??? *uz* (etnonim) – cf. infra, *Uz*, *Uzu*;

Suhului ??? – ?? *suχ* (*kiši*) [„avarus”] „lacom” 50r/20 (D 101, K 117), KW 225 [~ < sl. *suh* „uscat, sec” I. Iordan, *Toponimia*, p. 179];

Tecuci ??? – ? *tek* < *terk* „adesea” [„sepe”], „repede” 32v/23 (D 77, K 71), KW 240;
– ?? *tek* „gol, neocupat” (în *tek tur-* „a tăcea”) 28v/9-11 (D 71, K 60), KW 239, tc. *tek* „singur, unic; doar”;
– ?? *uč* „sfârşit” 57v/29d (D 113, K 146), KW 263, tc. *uç* „vârf, capăt”;
– ?? *uč-*, *-ar* „a zbura” 29r/1-3 (D 72, K 61), KW 263, tc. *uçmak* „a zbura”;

Teleorman – *teli* [„stultus”] „prost” 49v/22 (D 100, K 116), KW 240, *orman* „pădure” 40r/4 (D 87, K 89), KW 179, tc. *deli* „nebun”: *deli orman* „codru” Ş I 15;

Terlui ? – *ter* „sudoare” 48v/27 (D 99, K 113), KW 242, tc. *ter* ;

Tezlui ?? – ? *tez* (p.) „repede” [? Totuşi este vorba de un râu de câmpie!] 49v/8 (D 100, K 115), KW 243, tc. *tez* „iute”;

Tighina ?? – ? *tegene* [*tegana*] (it.) „acquaio, conca”, „vas pentru apă, spălător” 42v/21 (D 90, K 97), 52v/28 (D 105, K 124), KW 238 [Kuun, XXXV, Philippide, OR, II, p. 360];

Turlui ?? – ? *tur-*, *turur* „stehen bleiben, verbleiben”, „a sta pe loc, a rămâne” [„manere”] 17r/11-13 (D 56, K 35), KW 254, tc. *durmak* „a se opri”;

Ţibin ?!?? (râu) – ?? *čibin* [*çibin* „musca”] 54v/31 (D 108, K 129), KW 75 (P.B.) [~ < sl. (bg.) *siba* (*sviba*) „coarnă” + suf. *–ьńь*, cf. bg. *sibinčja* „nume de plantă” (Gerov, *ap*. Drăganu, p. 553)];

Urlui ??? – ? *ur-*, *-ur* „a bate, a lovi” (P.B.) 21v/18-20 (D 63, K 45), KW 266;
– ?? *urluq* „sămânţă” 25v/21 (D 68, K 54), KW 266;

Uz (pas), ***Uzu*** (pârâu), **Ozoiu**, **Guzul**, **Guzuc** ?? – etnonimul *uz* (DO, 402),
– *uz* „destoinic, iscusit” [„factum”] 12v/10, (D 51, K 26) [„sensus”] 25r/8 (D 67, K 53), [„sapienter”] 33r/1 (D 77, K 71), [*uz kiši* „destrus”] 49v/15 (D 100, K 116), KW 268;

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Nume de persoană:

Aga ?? – *aγa* (m.) [*aga*] „frate mai mare” *ananyng aγasy* „unchi din partea mamei” 65v/16dr (D 127, K 180), KW 28, tc. *ağa* „chiabur, jupân, agă” Ş II 10;

Aiaz ? – *ajaz* [*ayas* „serenum”] 37r/6 (D 83, K 181), KW 31, tc. *ayaz* „ger” [DO, 179];

Ana – cf. *ana* [*anna* „mater”] 49r/2 (D 99, K 114) KW 37, tc. *ana* [~ < ebr. *Hannah*, DO, 8; nume de botez foarte răspândit, în trecut];

Arpaş – cf. *arpa* „orz” 55v/3 (D 109, K 130), KW 40, tc. *arpa* (Ş II 26: *arpagic*), magh. *árpás* „cu urcior (la ochi)” [~ cf. magh. *árpa* DO, 183];

Asan – ? *azam* [*asan* „homo”] 47v/1 (D 97, K 66, 109, 164), KW 46 [cf. ar., tc. *Hassan*, DO, 183];

Aslan – *arstlan* [*astlan* „leo”] 54r/15 (D 107, K 127), KW 40, tc. *aslan* Ş I 89, 90, 235, II 395, III 136;

Balaban ?? – *balaban* „şoim” 55r/6 (D 108, K 129), KW 48, tc. *balaban* Ş I 235, 255, II 36, 401;

Barcan ! – *Barqan*, nume purtat de o căpetenie mongolă;

? – *bar* „was vorhanden ist”, „care este (aici)” 25r/12 (D 67, K 53) KW 50;

? – *qan*, *χan* cf. *han*; [~ < tc. *barkan*, DO, 194];

Basarabă ! – ? *bas-*, *-ar-* „drücken, treten”, „a apăsa, a călca, a strivi în picioare” 57v/34d (D 113, K 137 KW 51–52 [~ < *bas* + *aru* „cel bun” (?) + *aba* „tată” (Densusianu, ap. DO, 192); vezi şi cum. *ary* [*are*, *ari/arri*] „sfânt, curat, pur” 61v/1, 11, KW 41, tc. *arı*;

– ?? cf. ***bas****qaq* „primar, guvernator” [„rector”] 23v/16 (D 65, K 49), KW 52 (P.B.);

– ? **aba*[7], cf. tc. *baba* (subst.)„părinte, tată”, (adj.) „venerat, respectat”; cf. magh. *apa* „tată”; cf. ebr. *abba* (DO, 179); cf. gr. *abbas* (Graur, DCC, 4; DO, 179);

– ? cf. *abaγa* (m.) [*abaga*] „unchi” 49r/13 (D 99, K 114), KW 27; v. şi cum. *aγa* [*aga*] „frate mai mare” *ananyng aγasy* „unchi din partea mamei” 65v/16dr (D 127, K 180), KW 28 [*abaγa* = **aba* + *aγa* ? (P.B.)];

– ? cf. *abušqa*, *abyšqa* [„senex”] 38v/26 (D 85, K 87), KW 27 [*abušqa* = **aba* + dimin. rus. *-ушка* (?) P.B.];

Baş – *baš* „căpetenie” 47v/7 (D 97, K 31), 82r/15g (D 143, K 109), KW 52, tc. *baş* Ş I 55, 62, II 39 [DO, 193];

Batia ?? – ? *bat-*, *-ar* „a se scufunda, a apune” 17v/28-29 (D 57, K 36), KW 53;

– ?? *batyš* „apus” 37r/4 (D 83, K 35), KW 53;

Berindei, Berendei ??? – *berin-* „a-şi da osteneala” 81v/13d (D 107, 291, K 227), KW 56 [cf. (etnonim) *berendei* DO, 200];

[7] În acest caz, asteriscul indică faptul că *(-)aba*, un termen de origine probabil cumană, nu este atestat în *Codex Comanicus*.

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Borce, ***Borciul*** ! – ? *borč* „datorie” 10v/16 (D 48, K 22 16), *borçlu* [*borzli* „debitor”] 40v/12 (D 88, K 91), KW 65, tc. *borç* [DO, 210];
– ?? *börči* î.l.d. *börkči* [*borçi* „capelerius”] „ pălărier; slujitorul care descoperă şi acoperă capul şoimului, la vânătoare” 44r/27 (D 93, K 101/302), KW 66;

Borzul ! – [*borzli* „debitor”] – probabil o altă grafie pentru *Borciul* (P.B.), v. supra [~ cf. magh. *borz* „bursuc”, cf. *borză* „gâză” DO, 211; v. şi numele căpeteniei cumane *Bortz Membrok*];

Burcea ?? – ? *bürçe* [*burça* „pulices”] 54v/33 (D 108, K 129), KW 71 [~ < *Burcă* DO, 223];
– ?? *burč* [*burç* „piper”] 40v/24 (D 88, K 91), KW 68, tc. *burç* „bastion; zodie”;

Butac ??? – ? *butaq* „ramură” 53r/18 (D 105, K 125), KW 70, tc. *budak*, *butak* [~ < magh. *buta* „tont, nerod” DO, 224];

Calan ??? – ? *qal* „sălbatic” [*kaal*] 81r/24g (D 142, K 225) KW 191;

Calman ??? – ? *qal* „sălbatic” [*kaal*] 81r/24g (D 142, K 225) KW 191;
– ? *qal-*, *-ur* „a rămâne” 17r/11-13 (D 56, K 35), KW 191;

Cará ? – *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193 [DO, 229, numai în nume compuse, v. infra];

Carabă ?? – *qara* (v. *Cara*) + *aba* (cf. *Basarabă*) [~ < tc. *karaba* „ploscă” şi nu *carabă* „fluier” (DO, 230)];

Caracaş – *qara* „negru” 46v/27 (D 96, K 108, 143), KW193; - *qaš* „sprânceană” [„ciliun”] 47v/12 (D 97, K 110) KW 195, tc. *kara kaş* [DO, 230];

Caracâz (personaj de basm) – *qara* „negru, neagră” (v. supra) + *qyz* [*chex* „filia”] „fată, fiică” 49r/7 (D 99, K 114), KW 208, tc. *kara kız*;

Ciughir ?, ***Ciugur***eanu – *čuγur* [*çugur*] „şanţ, groapă” 39v/7 (D 86, K 89), KW 77, tc. *çukur* „groapă, scobitură”;

Ciură ???, ***Ciura*** ??, Ţura – *čura* [„terzororius” „şoim mic (bărbătuş)”] 55r/9 (D 108, K 129), KW 77 [(cf. *ciur*!) v. şi *Ciurel*, DO, 242];

Coia – ? *qoγa* (p.) „Herr, Vornehmer” „stăpân, demnitar” [*coía* „dominus”] 45v/17 (D 95, K 195), KW 198 [Drăganu, ap. DO, 246],
– ? *qoj* [*coy*, *choy*, *koy*] „oaie” 57r/6 (D 111, K 134), KW 198, tc. *koyun*;

Coian ?, ***Goian*** ??? – *qojan* „iepure” 42v/ 23 (D 90, K 97), KW 198 [DO, 246];

Coman – *qoman* [(In hoc libro continient*ur* persicum *et*) ***Coman***icum...] 1r/5 (D 35, K 1), Ş I 8 (DO, 247);
? – *qom* „undă, val” 583/24dr (D 113, K 139) KW 199,
?? – *qum* „nisip” 51r/15 (D 102, K 134), KW 203, tc. *kum*,
[cf. ? (etnonim) tur*coman*, (antrop.) Tur*cuman* (?!); cf. ? râul *Kuma*...];

Conceac ? (Valea/ Drumul lui ~) – *qonč* „picior, pulpă” [*chonç* „gamba”] 48v/16 (D 99, K 113), KW 199, tc. *konç* „carâmb”;

Esca, zis şi ***Iesche*** – *eski* „vechi, bătrân” 39r/5 (D 86, K 87), KW 94, tc. *eski* „vechi” [DO, 431];

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Gurban ??? – *qurban* (ar.) „sacrificiu” 69v/11 (D 131, K 190), KW 203, tc. *kurban* Ş I 151, III 44 (cf. Suciu, CRT, 174; DO, 290);

Huzu ??? – cf. (etnonim) *uz*: – *uz* „destoinic, iscusit” [„factum”] 12v/10, (D 51, K 26) [„sensus”] 25r/8 (D 67, K 53), [„sapienter”] 33r/1 (D 77, K 71), [*uz kiši* „destrus”] 49v/15 (D 100, K 116), KW 268 [DO, 300];

Iarcân – *jarqyn*, *járqyn* „strălucire” 76r/15 (D 139, K 216), [„splendor”] 70r/18 (D 132, K 193), KW 116 (cf. rus. *яркий* „strălucitor” P.B.);

Itu ?? – *it* „câine” 54v/6 (D 107, K 128), KW 108, tc. *it* „câine”;

Moldruz, **Modruz** (Valea lui ~) – ?? *munduz* [„simplex”] „prost, nerod” 71v/5 (D 134, K 200), KW 166;

Papázoglu, **Popázolu** („fiul popii”) – *papaz* (chr.) [*bapas* „presbiter”] 35v/12 (D 81, K 77), KW 49, 187, tc. *papazoğlu* [sonorizarea bilabialei inițiale în cumană constituie un argument pentru etimologia cuvântului *beci* (< cum. *peč*), v. supra];

Sahac ?!? – *sayaq* [*sagac*] „bărbie” 48r/2 (D 98, K 111) KW 211 (P.B.) [~ < arm. *sahak* „catolicos” (!)];

Sahat ??? – *saat*, *sahat* [*sa‹g›at* „hora”] „oră” 36r/16 (D 82, K 79) KW 210, tc. *saat* [Philippide, OR II, 356, ap. DO, 366];

Scarlat – *yscarlat* „stofă de culoare roşu închis, strălucitor” 46v/5 (D 96, K 107), KW 274, tc. *iskerlet* [DO, 367];

Soltan – *sultan* (ar.) [*soltan*] 45v/3–4 (D 94, K 104), KW 225, tc. *sultan* Ş II 328;

Talabă – *tolu* „plin” 32r/11 (D 76, K 69), KW 249, tc. *dolu* (*-aba*, cf. *Basarabă*) [DO, 384; v. şi *talabă* (depreciativ:) „talpă mare”, (reg.:) „grapă” (~ et. nec. MDA); ~ < *talpă [a piciorului]* + *labă* (Th. Hristea, LR, nr. 1–4/2005, p. 60, nota nr. 6)];

Tarle, **Tarlev** – *tarlov* „ogor, tarla” 65v/27d (D 127, K 180), 81r/7d (D 141, K 224), 81v/36d (D 143, K 229), KW 236 [cf. magh. *tarló* „mirişte”, DO, 290, 385];

Tatu ??? – ?? *tat-*, *-ar* „a gusta” 14r/18-20 (D 53, K 29), KW 237;

Tâncabă !! – ? *taŋ* „Wunder” 61v/14 (D 118, K 159), KW 234, tc. *tansik*;

– ?? *teŋ* „compar”, „gleich, ebensogross”, „egal, la fel de mare” 76r/ ad 17 (D 138, cf. 284, K 217) KW 241, cf. *Basarabă* [DO, 390];

Temircan, ***Temărcan***, **Cantemir** – *temir* „fier” 13v/17 (D 52, K 28), 42v/8 (D 90, K 96), KW 240, tăt. *temir*, tc. *demir*; – *qan*, *χan* cf. *han* [DO, 389];

Tocsabă ! – ? *toyuz* „9 (nouă)” 71v/14 (D 134, K 201), KW 248, tc. *tokuz*, *dokuz* [Drăganu, ap. DO, 390];

– ? *toqluk* [„superfluum”] 81r/21d (D 142, K 225), KW 249, tc. *tok* „îndestulat”; cf. *Basarabă*;

Tortabă, ***Tartabă***, *Turtabă* – *tört*, *dört* „patru” [*tørt*] 63r/8 (D 121, K 167), KW 251, tc. *dört* [CDOR, 385, 391];

Ţacal – *saqal* „barbă” 48v/25 (D 99, K 113), KW 214, tc. *sakal*;

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Ulubei ??? – *ulu* [*oulu* „magnus”] (Bogrea, DR, I, p. 285) 34v/16 (D 80, K 75, 78, 161), KW 265, *bej* 45v/10,/17 (D 95, K 105), KW 54, tc. *ulu bey* [~ < tăt. (DO, 439); pt. *Hulubei*, cf. *hulub*];

Urculescu (familie de moşneni din satul Comanca, lângă Caracal) – *uruq*, *uruχ* [„proles”] „urmaş, copil, seminţie” (P.B.) 69v/1 (D 130, K 189), 70v/7 (D 132, K 194), 76r/11 (D 139, K 216), KW 266, tc. *uruk* „trib, clan” [~ < vb. *a urca*, cf. *Urucu*, *Curculescu* DO, 465];

Urucu – *uruq*, *uruχ* [„proles”] „urmaş, copil, seminţie” 69v/1 (D 130, K 189), 70v/7 (D 132, K 194), KW 266 [~ cf. *Oruk* („trib. tătăresc în Bugiac, în sec. XVII”), Philippide OR, II, p. 356 ?, ap. DO, 465];

Uzun, Uzon, Ozon – *uzun* „lung, înalt” 38v/20 (D 85, K 86), KW 268, tc. *uzun* [DO, 402];

Zaman, **Zamonea**, **Zămona** – *zamana(da)* (ar.) „timp” 74v/3,4 (D 138, K 211), „vârstă” 72v/12 (D 136, K 206), KW 274, tc. *zaman* Ş II 130 [DO, 413].

Nu am inclus, în liste, cuvintele introduse în limba cumană de către misionarii creştini, de exemplu: *alleyoχ* „aleluia” 80r/8, KW 35, *altar* 70r/7, KW 37, *amen*, *amin* 61v/30, KW 37, *apostol* 71v/20, KW 38, *ewangelim* „evanghelie” 61v/1, KW 96, *manna* „mană” 72v/5, *mirron* „mir, smirnă” 71r/19, KW 165, *pap* „papă” 61r/19, *psalmo* 69r/4, *profet* 76r/12, KW 187, *šabat (kün)* „sâmbătă” 36v/6, KW 230, *trapes* „trapeză” 82v/11, KW 252 etc.; coincidenţele întâmplătoare şi nesemnificative precum *curea – qur* „Leibgurt, Schwertgehänge”, „cingătoare” 51r/32 (D 103, K 120), KW 203 [*curea* < lat. *corrigia* sau **corrella* „curea la încălţăminte”], ori *cotor – qotur* „crustă, pecingine, râie” 50r/6,12 (D 101, K 116), KW 201 [~ et. nec. DEXI (cf. alb. *kot*, P. Boerescu, în LR, LIII, 2004, nr. 5–6, p. 256–266]; interpretările greşite, de exemplu: *hambar* (Densusianu, ILR, I, 243, v. şi Suciu, CRT, 212, 213, cf. tc. *ambar*) care nu este atestat în cumană cu acest sens, deoarece cum. *ambar* [„ladano”] (Kuun, 95), este tradus de Vl. Drimba prin „ambră cenuşie”, CCD, p. 205, cf. (p. 89) f. 42r/7 (vezi şi lat. med. *ambra*, cu echivalentul cum. *charabar*, CCD 41v/23); lecturile eronate, de exemplu: *madem* „minereu, metal, aliaj” [*madim*, „metallum”, la Kuun, 233], în loc de *kör-almadym* (*köralmadïm*, Drimba, CC, p. 295): *kör-alma* [„odiui”], KW 153 „nicht sehen wollen, nicht ausstehen können, hassen”, „a urî etc.” CCD 82v/8d; alt exemplu: *mir* (ar.) „princeps” (Kuun, p. 216), cf. tc. *emir*, *amir*, pus în legătură de A. Philippide (OR, II, p. 379) cu rom. *mire* [~ cf. alb. *mirë* „bun” DEX; ~ cf. alb. *mirë* „bun”, lat. *milex* „soldat” DEXI], lectură greşită în loc de cum. *nur* „lumină” (CC 69v/7, ed. Drimba, p. 130). Nu am înregistrat în listă nici cuvântul cum. *beç<e>ęl* [hvffe halcz] „hüftenlahm” (Grønbech, KW, p. 54) = „spetit, deşelat”, 82r/2d (D 143, K 229, v. şi Drimba, CC, p. 293, cu trimitere la L. Ligeti, 1962, p. 173–174), „hvffe halcz” fiind interpretat anterior de G. Kuun (CC, p. 229), din cauza pierderii părţii superioare a literelor la tăierea hârtiei, cu ocazia legării *Codexului*, ca *huffe hauz*, „urbs munita”, „oraş [germ. *Haus* = casă!], loc întărit” (cf. *Bécs* „Viena”) şi, din această cauză, considerat până nu demult, din inerţie, după Şăineanu IO, I 16,

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

drept cea mai sigură etimologie cumană din limba română (pentru *beci*), deşi corectura era semnalată încă din anul 1942, în dicţionarul lui K. Grønbech!

De asemenea, nu au fost incluse cuvintele turcice care au o origine persană, copiate din greşeală de L. Şăineanu (IO, I, p. 16–18), din glosarul persan-latin al ediţiei G. Kuun: *calp* [*chalp*, falsus] 50r/25, *dulap* [*dulab*, armarium] 40r/15, *gherdan* [*gerdan*, collum] 8v/18, *hatâr* [*chatir*, voluntas] 28v/9, *nai* [*nay*, tibia, „tronbeta”] 45r/22, *tabiet* [*tabiat* (ar.), „natura”] 19r/4; *olat* [*oleat*, „provincia”] 39v/20, care, acesta din urmă, din cauza aceleiaşi greşeli este considerat cuman şi de către Al. Ciorănescu (DER, 5862) [*olat*: et. nec. DEX, MDA, DEXI !].

În sfârşit, nu am considerat necesar să mai încarc listele de mai sus cu echivalentele cumane ale unor turcisme dobrogene cu răspândire limitată, precum *curuluc* („mod de a usca tutunul”) – cf. *quru* [*churu* „sichus”] 39r/1 (D 86, K 87), KW 204, tc. *kuruluk* „uscăciune”, şi nici cu toponime de origine turco-tătară din Dobrogea sau din sudul Basarabiei.

Cea mai recentă sinteză dedicată posibilelor împrumuturi cumane în limba română îi aparţine lui Emil Suciu (CRT, p. 215–225), care selectează mai întâi un număr de 8 cuvinte pentru care există „argumente solide în favoarea etimologiei cumane”: *beci, ciob, duşman, gorgan, odaie, oină, tărâm, toi* şi, separat, alte 9 sau 11 cuvinte a căror origine cumană sau, în general, turcică, preosmanlie, rămâne „plauzibilă, dar discutabilă şi deci ipotetică”: *(arcan), briceag, burlan, butuc, (capcană), călăuză, cinel, hălăciugă, (h)oinar, ortoman, poznă.*

Luând ca bază de pornire această listă, împreună cu argumentele lui Emil Suciu şi ale lui Vladimir Drimba (cf. Drimba, CE), în *Codex Comanicus* ar fi atestate etimoanele cumane ale cuvintelor *beci*, *briceag*, *burlan*, *butuc*, *ciob*, *duşman*, *gorgan*, *hălăciugă*, *hoinar*, *oină*, *ortoman*, *toi*.

Despre *ciob* am discutat nu demult, în această revistă, pentru a doua oară. Componenta cumană (şi nu turcă osmanlie!) a etimologiei acestui cuvânt mi se pare acum sigură. *Oină*, *hoinar* şi *toi* par să fie, cu destulă certitudine, cuvinte de origine preosmanlie, cumană, aşa cum susţin V. Drimba şi E Suciu, deşi dicţionarele curente preferă (încă!) etimologia turcă. *Butuc* şi *hălăciugă* nu au o origine cumană din cauza semantismului clar divergent, soluţiile date în DA şi CDER, 1238 pentru *butuc*, respectiv de către Andrei Avram (NCE, p. 118) pentru *hălăciugă* (< *halângă* + *hăciugă*) fiind mult mai plauzibile. Pentru *briceag* şi *burlan*, explicaţiile lui Emil Suciu sunt suficiente, în aparenţă, dar originea cumană a acestora rămâne cu totul nesigură: sunt denumirile unor produse care implică o tehnologie ce nu a fost utilizată la noi, pe o scară mai largă, în epoca preosmanlie.

Noua etimologie cumană a cuvântului *beci*, dată de Vl. Drimba: **beč = peč* „cuptor” < v. sl., v. rus. *peč'* „cuptor” şi „peşteră” este mai coerentă decât cea anterioară, care s-a dovedit a fi consecinţa unei lecturi eronate. Unanimitatea credinţei că *beci* ar fi un cuvânt cuman a facilitat intrarea noii soluţii în DEXI, aceasta fiind singura explicaţie cumană acceptată de un dicţionar recent, deşi este susţinută de prea puţine fapte sigure. De exemplu, nu ştim când şi unde a apărut

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

sonorizarea bilabialei inițiale. Nu ştim când, unde (şi de ce!) a apărut în cumană sensul cel nou, de „pivniță", numai acesta putând fi transmis limbii române... în timpul contactelor lingvistice româno-cumane! Nu ştim de ce, în limba maghiară, acelaşi etimon cuman, cu înțelesul de „cuptor", s-a păstrat doar ca toponim, denumind oraşe: *Pécs*, în sud-vestul Ungariei, şi *Bécs* = Viena. (Vezi şi numele german al Buda[pestei], *Ofen* = germ. „cuptor" – probabil un „cuptor de var" sau „vărărie"). Nu cunoaştem nici dovezi arheologice ale unor beciuri construite în perioada dominației cumane...

Originea preosmanlie a cuvântului *gorgan* este sigură. Tulburător este însă faptul că termenul cuman *quryan* („movilă funerară") este mult mai depărtat din punct de vedere fonetic de cuvântul românesc decât persanul *gorkhânah*, cu acelaşi sens, citat de Al. Ciorănescu (DER, 3839) ca etimon prim al celorlalte formelor turcice sau slave intermediare, pentru limba română, de ex. *kurgan* etc. *Corhană*, *curgan* şi *gorgan* au aceeaşi origine îndepărtată, dar nu ştim, cu precizie, când şi pe ce căi au fost împrumutate aceste cuvinte.

Din punctul de vedere al frecvenței, cum. *düšman* apare o singură dată în *Codex Comanicus*, în timp ce formele adaptate, specific cumane, cu dentala inițială surdă, *tušman* sau *tüšman* apar de patru ori. Din această cauză, şansele ca *duşman* să fi fost împrumutat din turca osmanlie sunt în proporție de 4/5, iar din cumană, de numai 1/5, în baza atestărilor certe. Chiar şi antroponimul *Duşman*, înregistrat în anul 1469 (DO), poate fi, desigur, de origine turcă osmanlie, după aproape un secol de confruntări româno-otomane.

Etimologia lui Vl. Drimba, acceptată de E. Suciu, pentru *(i)ortoman* (< **ortaman* „(cioban) mai înstărit decât unul mijlocaş" < cum. *orta* „de mijloc, mijlociu") reprezintă un caz tipic de extrapolare într-un trecut îndepărtat a unor categorii sociologice moderne sau contemporane autorilor. Fiind o pătură socială situată între țăranii săraci şi „chiaburi", deci mai înstăriți decât primii, țăranii „mijlocaşi" erau un cal de bătaie al propagandei ideologice din perioada colectivizării agriculturii. Cu toate acestea, nu țin minte să se fi vorbit în acea vreme şi despre categoria ciobanilor „mijlocaşi", ciobanii nefiind o țintă a colectivizării. Spre cinstea autorilor lui, în DLR, s.n. (după 1965!), la cuvântul *mijlocaş* nu apar conexiuni semantice cu averile țăranilor sau ale... ciobanilor. Această etimologie fiind nulă, vechea soluție turcică a lui Lazăr Şăineanu (*iortoman* < cum. *yurt* „locuință, proprietate" IO, II, p. 227) pare să fie cea mai plauzibilă, dintre cele rezumate de Al. Ciorănescu (DER, 5936).

Câteva cuvinte regionale, precum *chiorpe(a)că* „şindrilă (nouă, proaspătă)", *hobaie* „vale (podiş) între dealuri", *iurt* „grup de case" ar putea primi etimologii cumane, dacă acestea vor fi omologate de către specialişti. De asemenea, un cuvânt precum *căuş* ar putea fi mai bine explicat, dacă am accepta ipoteza suprapunerii corespondentului cuman peste o rădăcină moştenită, în condițiile unei mari

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

asemănări fonetice, grefate pe un înțeles aproape identic. (Vezi, de asemenea, cazul oarecum similar al lui *chițcan*: un cuvânt cuman probabil suprapus peste o formație onomatopeică proprie limbii române.)

În sfârşit, o serie de cuvinte româneşti, precum *alaci, baltag, başca, bărdac(ă), boi, boia, bostan, bugă, but, calup, casap, catâr, catifea, cazan, cazma, cărăbaş(ă), chibrit, chilim, chindie, chior, chirpici, colan, coltuc, habar, hamal, haram, ioc, mahala, maidan, maimuță, murdar, năut, nuri, pirozea, sacâz, sânduc, sârmă, taban, tarla, tas, teanc, tipsie, tos, tuci, țăcălie, zaraf*, sau cel puțin o parte dintre ele, cele cu cea mai mare răspândire în limbajul popular din Moldova, Muntenia şi Oltenia, ar putea avea o dublă etimologie, cumană şi turcă osmanlie, întrucât etimoanele lor au aceeaşi formă şi acelaşi înțeles în ambele limbi de origine[8], ținând seama şi de faptul că în exteriorul arcului carpatic a existat o continuitate a influențelor turcice: pecenege, cumane, tătare şi apoi osmanlii. La acestea se mai pot adăuga, probabil, şi alte câteva cuvinte uzuale de origine turcică, ale căror corespondente cumane nu sunt prezente în *Codex Comanicus*. Atestarea în general târzie a tuturor acestora nu poate constitui un criteriu absolut sigur pentru respingerea etimologiei *multiple*, cel puțin în unele dintre cazurile menționate.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

A. Avram, NCE	=	Andrei Avram, *Noi cercetări etimologice*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Etymologica* 7, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2001.
Baubec, Geafer, DR-T	=	Agiemin Baubec, Deniz Baubec Geafer, *Dicționar român-turc*, Bucureşti, Editura Internațional Scorpion, 1993.
Baubec, Grecu, DT-R	=	Agiemin Baubec, Mitică Grecu, *Dicționar turc-român*, Bucureşti, EŞE, 1979.
BER	=	Bălgarska Akademia na Naukite, Institut za Bălgarski Ezik. Vl. Gheorghiev, I. Duridanov et al., *Bălgarski etimologičen rečnik*, IV (M-П), Sofia, 1995.
Ciorănescu, (C)DER	=	Al. Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Tenerife, Universidad de la Laguna, 1958–1966 (versiunea românească: *DER. Dicționarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Saeculum I.O., 2001).
Conea-Donat, *Contr.*	=	I. Conea, I. Donat, Contributions à l'étude de la toponymie pétchénègue-comane de la Plaine Roumaine du Bas-Danube, în vol.: Contributions onomastiques publiées à l'occasion du VIe Congrès international des sciences onomastiques, à Munich, du 24 au 28 Août 1958, Bucarest, EA, 1958.
DA	=	Academia Română, *Dicționarul limbii române* (A – De, F – Lojniță), Bucureşti, Socec şi Sfetea, (1907)–1913–1949.

[8] Vezi, în acest sens, Ciorănescu, DER, nr. 693, 694, 976, 1095, 1233, 1504, 1552, 1610, 2204, 3367, 3604, 4000, 4468, 5123, 5573, 5631, 5855, 5936, 7313, 7321, (7623), 8043, 8390, 8682, 8746, 8814, 9010, cu etimologii cumane greşite: nr. 760, 5329, 5862, ori fanteziste: nr. 1947, 3557, 6053.

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

DEHF	=	J. Dubois, H. Mitterand, A. Dauzat, *Dictionnaire étymologique et historique du français*, Larousse [1994].
Densusianu, HLR / ILR	=	Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I–II, Paris, 1901, 1938. Traducere în limba română: *Istoria limbii române*, I–II, Bucureşti, EŞ, 1961.
DEX	=	Academia RSR, Institutul de Lingvistică, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, EA, 1975; Supliment, 1988, reeditare: UE, 1996 (continuare de tiraj: 1998).
DEXI	=	Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Bucureşti, Arc, Gunivas, 2007.
DG-R	=	Academia Română, Universitatea Bucureşti, Institutul de Lingvistică; M. Isbăşescu, M. Iliescu (coord.), *Dicţionar german-român*, EA, 1989.
Djuvara, *Thocomerius*	=	Neagu Djuvara, Thocomerius–Negru Vodă. Un voivod de origine cumană la începuturile Ţării Româneşti, Bucureşti, Humanitas, 2007.
DLR s.n.	=	Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, VI–XIV (M – Z), Bucureşti, EA, 1965–2004.
DM-R	=	Fundaţia Beatrice Alapítvány; (red.) Reinhart Erzsébet, Lázar Edit, Román Győző, *Dicţionar maghiar-român*, Editura Carocom'94 SRL, Bucureşti, 2005.
DO	=	N.A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, [Bucureşti], EA, 1963.
Drăganu	=	Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei şi onomasticei*, Academia Română, Studii şi cercetări XXI, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1933.
Drimba, CC	=	Vladimir Drimba, *Codex Comanicus*, Édition diplomatique avec fac-similés, Bucarest, Editura Enciclopedică, 2000.
Drimba, CE	=	Vladimir Drimba, *Cercetări etimologice*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Etymologica* 8, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2001.
Drimba, 1964	=	Vladimir Drimba, *Recenzie*: H. Wendt, *Die türkischen Elemente im Rumänischen* (Berlin, Akademie Verlag, 1960), în „Revue roumaine de linguistique", IX, 1964, p. 99–109.
DT-RU	=	Akademiĭa Nauk SSSR, Kazanskiĭ Institut ĭazîka, literaturî i istorii, *Tatarsko-russkiĭ slovar'*, Moskva, Izd. Sov. Enţiklopediĭa, 1966.
Graur, DCC	=	Al. Graur, *Dicţionar de cuvinte călătoare*, Bucureşti, Editura Albatros, 1978.
Graur, NL	=	Al. Graur, *Nume de locuri*, Bucureşti, EŞ, 1972.
Graur, NP	=	Acad. Al. Graur, *Nume de persoane*, Bucureşti, EŞ, 1965.
Grønbech, KW	=	K. Grønbech, *Komanisches Wörterbuch*. *Türkischer Wortindex zu Codex Cumanicus*, Kopenhagen, Einar Munsgaard, 1942.
Guţu, DL-R	=	G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, EŞE, 1983.
Iordan, DNF	=	Iorgu Iordan, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, EŞE, 1983.
Iordan, *Toponimia*	=	Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, [Bucureşti], EA, 1963.
Ivănescu, ILR	=	G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Ed. Junimea, 1980.

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)

Király, CL = Király Francisc, *Contacte lingvistice. Adaptarea fonetică a împrumuturilor româneşti de origine maghiară*, Timişoara, Ed. Facla, 1990.

Kuun, CC = *Codex Cumanicus Bibliothecae ad Divi Marci Venetiarum*. Primum ex integro edidit prolegomenis notis et compluribus glossariis instruxit Comes Géza Kuun, Budapestini Editio Scient. Academiae Hung., 1880 (vol. II: *Additamentum ad Codicem Cumanicum*, Budae, 1883).

Kuun, CC_2 = *Codex Cumanicus*. Edited by G. Kuun. With the *Prolegomena to the Codex Cumanicus* by Louis Ligeti, Budapest, 1981.

MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Micul dicţionar academic*, 4 vol., Bucureşti, UE, 2001–2004.

Petrovici, SDT = Emil Petrovici, *Studii de dialectologie şi toponimie*, Volum îngrijit de I. Pătruţ, B. Kelemen, I. Mării, Bucureşti, EA, 1970.

Peţinis, DGr-R = Lambros Peţinis, *Dicţionar grec-român*, Bucureşti, Ed. Vox, 1995.

Philippide, OR, II = Al. Philippide, *Originea romînilor*, vol. II, *Ce spun limbile romînă şi albaneză*, Iaşi, Tip. Viaţa Romînească, 1927.

Redhouse, T-E Lex. = James W. Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, Constantinople, H. Matteosian, 1921.

Roesler, 1865 = Dr. E. Robert Roesler, *Die griechischen und türkischen Bestandtheile im Romänischen*, Wien, 1865.

Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române.* I. *De la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, ediţie definitivă, Bucureşti, EŞE, 1986.

Sala, IE = Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Etymologica* 20, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

SDLR = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, Iaşi, Institutu de arte grafice „Presa bună", 1939.

Suciu, CRT = Emil Suciu, *Cuvinte româneşti de origine turcă*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Etymologica* 21, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006.

Şăineanu, IO = Lazăr Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române*, vol. I (*Introducerea*), vol. II_1 (*Vocabularul*. 1. *Vorbe populare*), vol. II_2 (*Vocabularul*. 2. *Vorbe istorice*, *împrumuturi literare*, *Indice general*), Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp, 1900.

Topciu-Melonashi, DA-R = Renata Topciu, Ana Melonashi, Luan Topciu, *Dicţionar albanez-român. Shqip-rumanisht fjalor*, [Iaşi], Polirom, 2003.

CODEX COMANICUS: WORD CORRESPONDENCES BETWEEN THE ROMANIAN AND COMANIAN LANGUAGES

(Abstract)

The article includes a comprehensive bibliographical list of the word correspondences or coincidences beetwen the two languages, intended to help the identification of the Comanian lexical loans in Romanian.

Bucureşti, Şoseaua Iancului nr. 10, apart. 40.
Email address: pczboerescu@yahoo.com

BDD-A641 © 2008 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:54:44 UTC)